

VPIS SLOVENSКИH LEDINSКИH IN HIŠNIH IMEN NA KOROŠKEM V SEZNAM NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE AVSTRIJE

Primer dobre prakse varovanja dediščine

Martina Piko-Rustia

63

IZVLEČEK

Na primeru vpisa slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem v seznam nesnovne kulturne dediščine Avstrije članek na eni strani prikazuje učinke in vpliv Unescove Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine na lokalni ravni, po drugi strani pa obravnava vprašanje, kako lahko lokalni nosilci nesnovne dediščine s svojimi izkušnjami prispevajo k razpravam na državni in mednarodni ravni. Šele ko nosilci svojo dediščino prepoznajo kot vrednoto, dediščina (pri)dobí vrednost tudi v (naj)širšem (mednarodnem) okolju.

Ključne besede: nesnovna kulturna dediščina, sezname, Unesco, Avstrija, slovenska ledinska in hišna imena, avstrijska Koroška, manjšine

ABSTRACT

The article examines the case of the entry of Slovene field and house names from Carinthia in Austria's Register of Intangible Cultural Heritage to present, on the one hand, the effects and influence of UNESCO's Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage at the local level and, on the other hand, addresses the issue how local bearers of the intangible heritage contribute to the discourse at the national and international levels with their experiences. It is only when the bearers recognize their heritage as a value, that the heritage acquires value in the widest (international) environment.

Keywords: intangible cultural heritage, registers, UNESCO, Austria, Slovene field and house names, Carinthia, minorities

Uvod

Opredelitev ledinskih in hišnih imen je več. Ledinska imena so domača poimenovanja zemljišč, ki največkrat izvirajo iz oblik in kakovosti tal, predmetov na zemljišču, živali, rastlin, drevesnih in osebnih imen. Gre za nenaselbinska zemljepisna imena, povezana s polji, travniki, pašniki, gozdovi, senošetmi, lazi, potmi, njivami, vinogradi in soteskami (Čop 2002: 98–99; Bogataj in Cevc 2004: 279). V publikaciji *Metode zbiranja hišnih in ledinskih imen* (Klinar idr. 2012: 13) so ledinska imena opredeljena kot »nenaselbinska zemljepisna lastna imena znotraj zemljepisnih imen v ožjem (toponimi) in širšem smislu (geonimi) ter

poimenujejo: a) dele zemeljskega površja za gojenje kulturnih rastlin (agronimi), pridelovanje krme, pašo živine in rast gozda, tj. polja, njive, sadovnjake, vinograde, oljčnike, hmeljišča, travnike, senožeti, pašnike, planinske pašnike ali samo planine, gozdove, gozdne plantaže (gozdna imena); b) vodne površine (vodna ledinska imena); c) vzpetine (gorska ledinska imena); d) poti in njihove dele; e) orientacijske točke (razgledišča, znamenja, križe, planinske kočje ipd.).« Namesto ledinskih imen je v rabi tudi izraz mikrotoponimi.

Hišno ime je domače ime, ki ga za člane družine oziroma hiše uporablja okolica. V hišnih imenih se ohranjajo imena ali vzdevki gospodarjev, njegova vloga v vaški skupnosti, lega ali starost hiše, poklici, dejavnosti in lastnosti (Cevc in Ravnik 2004: 168). »Hišna imena spadajo med zemljepisna lastna imena ter poimenujejo naseljeno ali nenaseljeno hišo s hišno številko v naselju ali delu naselja (npr. domačija/kmetija s posestvom, hiša brez posestva ...), ne pa tudi posamezna gospodarska poslopja (npr. drvarnica, hlev ...); v raziskavo so lahko vključena tudi poimenovanja za samostojne pomožne gospodarske objekte, ki niso del domačije (npr. mlin, žaga, stope, sušilnica ...), in skupne vaške objekte (npr. cerkev, župnišče, šola, gostilna, gasilski dom, srenjska sušilnica, terilna jama ...).« (Klinar idr. 2012: 13)

Dokumentiranje in raziskovanje ledinskih in hišnih imen je interdisciplinarno področje, ki ga obravnavajo etnologi (npr. Stanonik 2005; Ivančič Kutin 2006), jezikoslovci (npr. Pohl 2011/12; Čop 2002), dialektologi (npr. Karničar 1979 in 1990; Škofic 2013), etimologi (npr. Snoj 2009; Torkar 2010) in seveda geografi (npr. Badjura 1953; Geršič 2013), saj so hišna in ledinska imena del zemljepisnih imen.

Ledinska in hišna imena pa sodijo tudi med nesnovno kulturno dediščino, opredeljeno v 2. členu Unescove Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine, sprejeto leta 2003. Konvencija navaja pet področij nesnovne dediščine, med njimi tudi ustna izročila, vključno z jezikom kot nosilcem nesnovne kulturne dediščine (Convention 2003: člen 2), kamor sodijo tudi slovenska ledinska in hišna imena na Koroškem (Österreichische UNESCO-Kommission 2009). Med pomembne mehanizme varovanja nesnovne dediščine na nacionalni ravni sodijo popisi nesnovne dediščine, ki jih morajo države podpisnice Konvencije voditi na svojem ozemlju (Convention 2003: člen 12). V letu 2010 so bila slovenska ledinska in hišna imena na Koroškem vpisana v seznam nesnovne kulturne dediščine Avstrije (Piko-Rustia 2012).

Razlogi nosilcev za vpise v nacionalne registre so različni, različne pa so tudi izkušnje s posledicami vpisov. V članku ugotavljam, kakšni so bili razlogi za vpis in posledice vpisa slovenskih ledinskih in hišnih imen v seznam nesnovne kulturne dediščine Avstrije na lokalni, občinski, državni in mednarodni ravni. Zanimajo me načini varovanja in prenos znanj na mlajše generacije, ki so jih razvili nosilci dediščine (Piko-Rustia 2017a) in vplivi vpisa tudi na področja, ki niso neposredno povezana s kulturno dediščino.

Članek temelji na literaturi in virih, povezanih z raziskovanjem ledinskih in hišnih imen na Koroškem, in na dobrem poznavanju delovanja slovenskih

krajevnih kulturnih društev in posameznikov, nosilcev dediščine. Kot predstavnica Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik (SNIJ), strokovne ustanove, ki ves čas stoji ob strani nosilcem in jim po potrebi nudi svojo pomoč ter projekt predstavlja različnim javnostim, ves čas sledim dogajanju na terenu.

Varovanje nesnovne kulturne dediščine v Avstriji

Avstrija je Unescovo Konvencijo o varovanju nesnovne kulturne dediščine (2003) ratificirala leta 2009 (Österreichische UNESCO-Kommission 2009). Za implementacijo Konvencije je odgovorna Avstrijska komisija za Unesco, ki ima nalogo, da ozavešča o ohranjanju, predajanju in razvoju nesnovne kulturne dediščine v Avstriji. Komisija je zadolžena tudi za vodenje seznama nesnovne dediščine v Avstriji, saj sodi vodenje seznamov med najvažnejše ukrepe za vidnost in varovanje nesnovne kulturne dediščine na nacionalnem nivoju. Prve elemente so v seznam vpisali leta 2010, do novembra 2018 so v seznam vpisali 117 elementov: 11 elementov s področja ustnih tradicij, 23 s področja izvedbenih praks, 46 s področja družbenih praks, ritualov in praznikov, 13 s področja znanja in praks o naravi in svetu ter 24 s področja tradicionalnih rokodelskih večšin (Verzeichnis [2010]; Österreichische UNESCO-Kommission 2018a). Med vpisi sta tudi dva elementa, povezana s slovensko manjšino v Avstriji. Poleg slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem, ki jih predstavljam v članku, je bila novembra 2018 vpisana tudi enota *Untergailtaler Kirchtagsbräuche und Untergailtaler Tracht / Ziljski žegen in ziljska noša*, ki je prvi element z dvojezičnim naslovom v avstrijskem seznamu nesnovne dediščine (Österreichische UNESCO-Kommission 2018d).

Pri sestavljanju seznama Avstrija sledi 11. členu Konvencije (Convention 2003), po katerem je potrebno elemente dediščine prepoznati v sodelovanju z nosilci dediščine, zato lahko vlogo za vpis v nacionalni seznam Avstrijski komisiji za Unesco oddajo le nosilci – posamezniki, društva in družbene skupine, ki ohranjajo dediščino in na ta način aktivno sooblikujejo seznam nesnovne dediščine. Prijavitelji morajo poleg osnovnega opisa izvajanja in ohranjanja tradicije v preteklosti in sedanjosti predstaviti tudi spremembe in dejavnike, ki lahko ogrožajo tradicijo, predvsem pa so pomembni ukrepi za ohranjanje oziroma načrti za inovativno posredovanje tradicije mlajšim generacijam. Vlogi je treba priložiti še dve strokovni mnenji (akademske) strokovnjakov/znanstvenikov, za katere je komisija pripravila poseben obrazec s kriteriji, ki jih je treba pri oblikovanju mnenja upoštevati. O uvrstitvi v seznam enkrat do dvakrat letno odloča strokovni sosvet, ki ga sestavljajo zastopniki zvezne vlade (Urad zveznega kanclerja za umetnost in kulturo ter zvezna ministrstva za področja zdravstva, ženskih vprašanj, trajnostnega razvoja, turizma, izobraževanja, znanosti in raziskovalne dejavnosti, Evrope, integracije in zunanjih zadev), zastopniki devetih zveznih dežel ter strokovnjaki za vsa področja nesnovne dediščine. Kriteriji za vpis sta 2. člen Konvencije (opredelitev nesnovne dediščine in zvrsti) ter katalog kriterijev, ki jih Avstrijska komisija za Unesco od prvih vpisov leta 2010 dopolnjuje (Österreichische UNESCO-Kommission 2018c). Komisija idejno podpira ustanove

in posameznike, ki so vpisani v seznam nesovne dediščine Avstrije ter ohranjajo in razvijajo nesovno dediščino. Nosilci vpisanih enot lahko v tiskanih medijih in na spletu (povezano s stvarno razlago pomena nesovne dediščine in predstavitvijo seznama nesovne dediščine Avstrije) uporabljajo logotip komisije.

Avstrija ima na Unescovem *Reprezentativnem seznamu nesovne kulturne dediščine človeštva* vpisane tri elemente: Sokolarstvo (večnacionalna nominacija sedemnajstih držav), Pustni karneval v Imstu in Tradicionalna španska jahalna šola na Dunaju. Tri večnacionalne nominacije za Reprezentativni seznam so bile oddane v letih 2017 in 2018 in so še v obravnavi: Evropski modrotisk (v sodelovanju z Nemčijo, Slovaško, Češko in Madžarsko), Znanja preventive pri nevarnosti plazov¹ (v sodelovanju s Švico) in Transhumanca (v sodelovanju z Italijo in Grčijo). V Unescovem *Registru dobrih praks varovanja nesovne kulturne dediščine* so vpisani trije rokodelski centri, ki ohranjajo tradicionalno obrt (Sandgruber, Bichler-Ripfel in Walcher 2016; Österreichische UNESCO-Kommission 2018b).

66

Vpis slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem v seznam nesovne kulturne dediščine Avstrije

Prizadevanja za ohranjanje hišnih in ledinskih imen na Koroškem pred vpisom

Na Koroškem so številni raziskovalci dokumentirali in raziskovali slovenska zemljepisna in osebna imena v 20. stoletju, ko so ta bila v svojem naravnem okolju še v živi rabi, čeprav so že zahajala v pozabo. Njihovo delo danes predstavlja pomembne temelje za ohranjanje in ozaveščanje o tem pomembnem kulturnem in jezikovnem izročilu. Pravnik Josip Šašel je že v prvi polovici 20. stoletja in po drugi svetovni vojni objavil številne prispevke o osebnih in krajevnih imenih (Samec 2012). Priznani raziskovalci so v 2. polovici 20. stoletja ustvarili temeljna dela o slovenskih krajevnih imenih (Zdovc 1993, 2010; Pohl 2000, 2010) in o slovenskih hišnih imenih na Koroškem (Kotnik 1992–2011). V številnih člankih in znanstveni monografiji (Feinig 2005) je o hišnih in ledinskih imenih pisal Anton Feinig, kot sodelavec slovenskega sporeda avstrijske radiotelevizije ORF v Celovcu pa je pripravil tudi številne radijske oddaje o imenih, njihovem izvoru in pomenu. Hišna, ledinska in druga zemljepisna imena (npr. gorska imena) najdemo tudi v diplomskih in magistrskih delih, v disertacijah in na njih temelječih objavah (npr. Feinig 1958; Kulterer 1965; Unterguggenberger 2002, 2004; Bergmann 2003, 2005; Karner 2004, 2007). Informacije in drobce o imenih pa najdemo tudi v študijah o slovenskih narečjih na Koroškem (npr. Karničar 1979, 1990), v raznih krajevnih monografijah in drugih družbeno-zgodovinskih študijah ter življenjepisih koroških Slovencev (Makarovič 1993–2004). Rokopisno in tiskano gradivo se nahaja v raznih zapuščinah (npr. v zapuščinah Josipa Šašla, Julija

¹ Za pripravo nominacije je Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik Avstrijski komisiji za Unesco posredoval slovenska poimenovanja za »Lawine« = plaz (pvazi, pvaznik, sončni plaz, široki plaz, dolgi plaz ipd.).

Felaherja, Angele Piskernik idr.), v javnih in zasebnih arhivih na Koroškem in v Sloveniji, poleg Jožefinskega in Franciscejskega katastra pa so pomembni tudi starejši (historični) zemljevidi (Rajšp 1995–2001). Številne zemljevide za območje avstrijske in slovenske Koroške hrani Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika na Ravnah na Koroškem. Hišna imena najdemo tudi na nagrobnih kamnih, na poljskih kapelicah ipd.

V 21. stoletju mlajša generacija zaradi družbenih sprememb in asimilacije nekdanjih običajnih slovenskih imen ne uporablja več, zato je bilo potrebno razmisliti o novih oblikah ohranjanja in posredovanja te, danes le še delno žive dediščine. Pobude za ohranjanje tega izročila so nastale in se izoblikovale znotraj nosilcev – ne znotraj institucij ali centralnih krovnih organizacij –, s čimer sta zagotovljena razvoj in zasidranost znotraj lokalnih skupnosti tudi za naprej (Piko-Rustia 2017a: 13–14). Prva dva zemljevida z zapisanimi imeni sta nastala leta 2008. V okviru projekta *Narava – trajna, regionalna in čezmejna proizvodnja in trženje kmečkih proizvodov iz Sel* je nastal turistični zemljevid, na katerem so zapisana slovenska hišna in ledinska imena Sel/Zell. Zemljevid v knjižni standardni obliki je pripravila Interesna skupnost selskih kmetov (Življenjski prostor Sele 2008) v sodelovanju s SNIUJ.² Interesna skupnost selskih kmetov je slovenska imena za domačije zabeležila še na kažipotih h kmetijam, s čimer so tudi v naravi vidno opozorili na živo ohranjena domača imena; postavljenih je bilo okoli 100 kažipotov in označb za kmetije. V sodelovanju s pristojnimi institucijami in oskrbnikom avtobusnih prevozov so na avtobusnih postajah postavili dvojezične table.

Leta 2008 je tudi Slovensko kulturno društvo Gorjanci izdalo zemljevid s slovenskimi ledinskimi, pokrajinskimi in hišnimi imeni v Kotmari vasi/ Köttmansdorf, zapisanimi v narečni obliki. Zemljevid temelji na zapisih domačina Jozija Paka, ki je v številnih pogovorih s prebivalci Kotmare vasi skoraj tri desetletja zbiral imena in jih zapisoval v fonetični obliki. Zemljevid je dostopen tudi na spletni strani v formatu PDF in kot interaktivni zemljevid z zvočnimi posnetki slovenskih imen³. Zbranih in zapisanih je nad 750 ledinskih in nad 250 hišnih imen ter 100 gorskih in pokrajinskih imen (Kotmara vas 2008).

Vpis v seznam nesnovne kulturne dediščine Avstrije

Zemljevida iz Sel in Kotmare vasi sta bila pomembna osnova za vpis slovenskih ledinskih in hišnih imen v seznam nesnovne dediščine v Avstriji. Zastopniki krajevnih kulturnih društev in posamezniki, ki so pripravili prijavo, so s sodobnimi praktičnimi natisnjenimi zemljevidi strokovni komisiji Avstrijske komisije za Unesco dokazali, da so našli primeren način za ohranjanje in posredovanje dediščine mlajšim rodovom. Na zemljevidih namreč imena niso le zapisana, temveč so tudi lokalizirana. Tako je omogočen celovit prenos te pomembne kulturne dediščine na naslednje generacije. Marca 2010 je komisija slovenska ledinska in hišna imena na Koroškem potrdila kot primerna za vpis

² <www.kosuta.at>.

³ <www.gorjanci.at>.

v seznam (Österreichische UNESCO-Kommission 2018č). Slovenska ledinska in hišna imena so bila del prvih 18 v seznam vpisanih enot, ki so bile aprila 2010 predstavljene na tiskovni konferenci in na podelitvi certifikatov, zato je bilo zanimanje medijev temu primerno veliko. O slovenskih ledinskih in hišnih imenih kot pomembni kulturni dediščini so poročali številni avstrijski (in slovenski) mediji.

Podelitev certifikata aprila 2010 v Salzburgu (foto: Dokumentacija Avstrijske komisije za Unesco)

Zaradi politične diskusije o dvojezičnih krajevnih tablah na Koroškem so bila do leta 2010 slovenska topografska in geografska imena na Koroškem v zavesti ljudi predvsem kot politična tema,⁴ po medijski pozornosti ob vpisu tega elementa na seznam nesovne dediščine Avstrije pa je vprašanje ohranjanja slovenskih imen v živi rabi postalo tudi pomembno kulturno vprašanje. Pozitivno medijsko poročanje o slovenskih imenih kot nesovni kulturni dediščini je pripomoglo, da se je tudi v širši javnosti utrdila zavest o pomenu teh imen za lokalno identiteto slovensko in nemško govorečih prebivalcev južne Koroške, zato se je predvsem na občinski ravni počasi začel razvijati pozitiven odnos do lastne regionalne kulturne dediščine.

⁴ Na avstrijskem Koroškem v letu 2010 vprašanje dvojezičnih krajevnih tabel, ki jih zagotavlja avstrijska državna pogodba iz leta 1955, še ni bilo rešeno. Rešili so ga šele v letu 2011 na podlagi političnega kompromisa, ki predvideva postavitve dvojezičnih tabel v krajih z najmanj 17,5 % slovenskega prebivalstva. Julija 2011 je bil sklenjen nov zakon o manjšinah na ustavni ravni (Bundesgesetz 2011), v procesu kompromisa pa je bilo za dvojezično območje Koroške določenih obveznih 164 dvojezičnih krajevnih tabel. Od leta 1988 uradna dvojezična imena upoštevajo tudi na uradnih topografskih kartah BEV (Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen) (Jordan 1988, 2004).

Posledice vpisa slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem v seznam nesovne dediščine na lokalni ravni in širše v Avstriji

Nastajanje novih zemljevidov

Vpis slovenskih in hišnih imen na Koroškem v seznam nesovne dediščine je leta 2011 spodbudil nastajanje novih zemljevidov. Kulturno društvo Šmarjeta-Apače je izdalo zemljevid z ledinskimi in s hišnimi imeni v Šmarjeti v Rožu/St. Margareten im Rosental. Osnovno gradivo za izvorna ledinska in hišna imena so prispevali Kotmirčan Jozi Pak in številni domačini. Obširno gradivo so zbrali, dokumentirali in uredili različni strokovnjaki in poznavalci izvornih poimenovanj. Na zemljevidu so bila številna dotlej le v govoru ohranjena imena zapisana prvič. Hišna imena so poknjžena skladno s pravili slovenskega pravopisa. Kjer je izvor jasen, so ledinska imena poknjžena etimološko, kjer se je poknjžena podoba preveč oddaljila od knjižne, so ohranjeni izrazi narečne govornice (Šmarjeta v Rožu 2011).

69

Istega leta je izšel tudi zemljevid z narečnimi ledinskimi in hišnimi imeni v občini Škofiče/Schiefling am Wörthersee. Pobudnik zemljevida je bilo tamkajšnje Slovensko prosvetno društvo Edinost. Osnovo gradivo za izvorna ledinska in hišna imena sta prispevala Kotmirčan Jozi Pak s karto narečnih imen in Terezija Pörsch z vaško kroniko, objavljeno v seriji *Na poti skozi čas* (Pörsch 1997). Narečna poimenovanja je v pogovorih z domačini več let dopolnjevala predsednica prosvetnega društva Magda Errenst. Na zemljevidu so številna dotlej le v govoru ohranjena imena zapisana prvič. Narečna imena so zapisana v poenostavljeni transkripciji, ki sledi pravilom dialektologije, hkrati pa omogoča berljivost teh imen v najširšem krogu ljudi (Errenst 2011). Zemljevid je dostopen tudi na spletni strani v formatu PDF in kot interaktivni zemljevid z zvočnimi posnetki slovenskih ledinskih in hišnih imen v narečju.⁵ Zbrano gradivo za oba zemljevida so strokovno obdelali na SNIJ in gre za prva zemljevida z natisnjanim logotipom Avstrijske komisije za Unesco.

Novi zemljevidi so nastajali med letoma 2011 in 2015 v okviru čezmejnega evropskega projekta *Kulturni portal ledinskih in hišnih imen/Kulturportal der Flur- und Hausnamen* (FLU-LED), katerega cilj je bila dokumentacija ledinskih in hišnih imen na Koroškem in Gorenjskem s pomočjo tiskanih kart in spletnega portala. Jeseni leta 2011 so Slovenska prosvetna zveza kot vodilni partner, ter projektni partnerji Krščanska kulturna zveza, Razvojna agencija za Zgornjo Gorenjsko in Gornjesavski muzej Jesenice začeli s sistematičnim zbiranjem in dokumentiranjem ledinskih in hišnih imen. Velika podpora pri izvajanju projekta v izbranih občinah na Koroškem (Bekštanj/Finkenstein, Šentjakob v Rožu/St. Jakob im Rosental, Bistrica v Rožu/Feistritz im Rosental, Šmarjeta v Rožu/St. Margareten im Rosental) so bila krajevna slovenska kulturna društva, Enotna lista v Bekštanju in Slovensko planinsko društvo Celovec, predvsem pa številni domačini in vneti zbiralci imen, ki so si prizadevali za čim popolnejšo dokumentacijo imen

⁵ <www.edinost-skofice.at>; <www.schiefling.gv.at/kultur/kultur.htm>.

Narečni zemljevid v Šmarjeti v Rožu/St. Margareten im Rosental (foto: Vincenc Gotthardt, 2016)

v svojih domačih krajih, kjer hišna in ledinska imena predstavljajo pomemben element jezikovne in kulturne identitete posameznih občin.

Leta 2015 so bili kot rezultat projekta na Koroškem natisnjeni štirje zemljevidi: v občini Bekštanj s standardiziranimi slovenskimi hišnimi in ledinskimi imeni (Trška občina Bekštanj 2015), v občini Šentjakob v Rožu z narečnimi ledinskimi imeni (Trška občina Šentjakob 2015), v občini Bistrica v Rožu z narečnimi hišnimi in ledinskimi imeni (Trška občina Bistrica 2015) in v občini Šmarjeta v Rožu prav tako z narečnimi hišnimi in ledinskimi imeni (Šmarjeta v Rožu 2015). Zemljevidi so dostopni tudi na spletni strani.⁶ S pomočjo portala in zbranih podatkov na njem je vzpostavljena tudi dobra osnova za nadaljnje dokumentiranje imen tudi v drugih občinah. Bistveno načelo portala je interaktivnost, kar pomeni, da upravičeni uporabniki lahko vnašajo nova hišna in ledinska imena z ustreznimi informacijami in multimedijskimi datotekami (FLU-LED 2015). Uporabniki lahko uporabljajo podatke za zasebne, kulturne, turistične in znanstvenoraziskovalne namene. V okviru projekta FLU-LED je v sodelovanju jezikoslovcev in dialektologov z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in SNIJ nastala tudi publikacija *Metode zbiranja hišnih in ledinskih imen* (Klinar idr. 2012), ki je pomemben pripomoček za načrtno zbiranje in zapisovanje hišnih in ledinskih imen tudi v drugih krajih na Koroškem (in v Sloveniji).

Leta 2017 je izšel zemljevid s priloženo brošuro s hišnimi in ledinskimi imeni nekdanje občine Radiše (del današnje občine Žrelec/Ebenthal), ki ga je

⁶ <www.ledinskaimena.si>; <www.flurnamen.at>.

pripravil domačin Tomaž Ogris, upokojeni inšpektor za dvojezične ljudske šole na Koroškem (Ogris 2017). V pripravi so še zemljevidi za občine Hodiše/Keutschach, Bistrica na Zilji/Feistritz an der Gail ter Straja vas/Hohenthurn na spodnji Zilji, Bilčovs/Ludmannsdorf, Sele/Zell, Borovlje/Ferlach, Žitara vas/Sittersdorf in Pliberk/Bleiburg, za pripravo zemljevidov pa se zanimata tudi občini Dobrla vas/Eberndorf in Suha/Neuhaus.

Priprava zemljevidov je dokaj zahteven in dolgotrajen proces, pomembne pa so zlasti terenske raziskave v občinah, pri katerih sodelujejo strokovnjaki, člani društev in domačini, ki jih za delo na terenu usposablja SNIUJ. Ob upoštevanju obstoječih literature in virov je potrebno na osnovnem (občinskem) zemljevidu najprej aktualizirati podatke, npr. nove ali opuščene (pohodniške, kolesarske idr.) poti, propadle oz. podrtje in nove hiše ipd. Dolgotrajen je tudi proces vnašanja imen na karto in pravilnega lokaliziranja hišnih, naselbinskih, gorskih, vodnih, ledinskih in drugih imen. Hrbtni strani zemljevidov vsebujejo (turistične) informacije o krajih, razlage o izvoru in pomenu imen, fotografsko gradivo ter informacije o Avstrijski komisiji za Unesco. Vse zemljevide, ki so izšli po letu 2010, so finančno in/ali idejno podprle tudi občine, zato imajo poleg logotipa Avstrijske komisije za Unesco tudi občinske logotipe, občine pa sodelujejo tudi pri promociji zemljevidov.

Druge oblike širjenja znanja o ledinskih in hišnih imenih na Koroškem

V pritličju k & k centra v Šentjanžu v Rožu/St. Johann im Rosental je od leta 2011 na ogled stalna razstava zemljevidov občin v Rožu, ki jih je po dolgoletnem zbiranju na terenu pripravil Jozi Pak iz Trabesinj/Trabesing. Krajevna društva na Koroškem so v sklopu svojih rednih društvenih dejavnosti začela organizirati pohode po domačih krajih, na katerih udeležencem razlagajo pomen ledinskih in hišnih imena »in situ«. Pohode organizirajo slovenska kulturna društva v Kotmari vasi in v Šentjakobu v Rožu. Volilna skupnost v Bistrici v Rožu v sodelovanju z osnovnošolci izdeluje table s starimi hišnimi imeni, ki jih na pohodu po določenem kraju občine predajo domačinom z razlago o izvoru in pomenu njihovih imen, izročijo pa jim tudi pismo v nemškem in slovenskem jeziku, v katerem je predstavljen namen projekta. Doslej so v občini Bistrica v Rožu organizirali tovrstne pohode v kraju Sveče/Suetschach (julija 2016) in Sine/Sinach (maja 2018).

V okviru čezmejnega evropskega projekta *DUO-Kunsth Handwerk – Rokodelska kulturna dediščina v čezmejnem prostoru včeraj, danes in jutri* (www.duo-kunsth Handwerk.eu), ki je med letoma 2010 in 2013 potekal v Sloveniji in Avstriji (Koroška), je SNIUJ organiziral delavnico za oblikovanje tabel in napisov, s pomočjo katere je želel predstaviti različne načine umetniškega oblikovanja tabel oz. napisov z domačimi hišnimi ali krajevnimi imeni. Leta 2013 je delavnica potekala v Delavnici Florijan/Werkstatt Florian v Globasnici/Globasnitz, kjer deluje varstveno-delovni center za oskrbo ljudi z motnjami v duševnem in/ali

Tabla s hišnim imenom Ucar v Svečah (foto: Bojan Wakounig, 2018)

telesnem razvoju. Zaradi velikega povpraševanja je Delavnica Florijan izdelovanje tabel vključila v svoj redni delovni program (Delavnica Florijan 2018).

Vpis slovenskih ledinskih in hišnih imen v seznam nesovne dediščine Avstrije je spodbudil tudi serijo predavanj jezikoslovca Heinza-Dieterja Pohla o imenih na Koroškem kot skupni kulturni dediščini Koroške, ki jih je imel v letih 2010 in 2011 v občinah dvojezičnega območja. Predavanja so organizirale tudi izobraževalne ustanove (npr. Katoliška prosveta, Dom Sodalitas v Tinjah idr.); dobro obiskana so bila predavanja v Pliberku/Bleiburg in v Tinjah/Tainach (2017) ter v Šentjakobu v Rožu (2018). V letih 2017 in 2018 so SNIUJ in slovenska krajevna društva predstavili zemljevide in projekt kot element nesovne kulturne dediščine Avstrije na Unescovem festivalu svetovne dediščine (UNESCO Welterbifest) v Hodišah.

Člani krajevnih društev za promocijo imen uporabljajo tudi nove medije. Tako je npr. Hermann Fritz na strani FB Krnica-Štefan na Zilji (Karnitzen 2017) objavil domača hišna imena v Štefanu na Zilji oz. v fari Šentpavel in razložil njihov pomen. Stara hišna imena, ki so skoraj v celoti slovenskega izvora in so še danes v rabi v domačem slovenskem ziljskem narečju, izginjajo, zato je za njihovo ohranjanje pomembna tudi uporaba sodobnih medijev.

Leta 2011 je bila pod vodstvom SNIUJ ustanovljena posebna delovna skupina strokovnjakov in zastopnikov društev, ki obravnavajo vprašanja v zvezi s kartografijo. Delovna skupina se je povezala z avstrijsko Komisijo za kartografska vprašanja in geografska imena (AKO – Arbeitsgemeinschaft für Kartographische

Ortsnamenkunde), ki svetuje v zvezi s standardizacijo zemljepisnih imen v Avstriji. Martina Piko-Rustia, ki je od leta 2012 tudi članica komisije, na sestankih poroča o dokumentiranju ledinskih in hišnih imen na južnem Koroškem.

Zanimanje za ledinska in hišna imena je leta 2016 izkazal tudi Inštitut za ekologijo v tehnološkem parku Lakeside Park v Celovcu (E. C. O. Institut für Ökologie), ki je preverjal možnost sodelovanja s SNIUJ v evropskem (čezmejnem) oz. (bilateralnem) raziskovalnem projektu, v okviru katerega bi Inštitut za ekologijo razvil novo metodologijo za kartografiranje na terenu (postopek »Map and go«).

Slovenska ledinska in hišna imena so kot element s seznama nesovne dediščine v Avstriji leta 2017 predstavili v oddaji *Traditionsreiches Österreich* na programu avstrijske radiotelevizije ORF 2, kar je omogočilo najširšo vseavstrijsko promocijo projekta. Istega leta je Martina Piko-Rustia projekt predstavila Gabrieli Eschig, generalni sekretarki Avstrijske komisije za Unesco na Dunaju, Gabrieli Detschmann, predstavnici Unescove komisije za nesovno dediščino v Avstriji, in članom kulturnega gremija dežele Koroške. SNIUJ je projekt predstavil tudi delovni skupini iz Avstrije in Češke, ki deluje v bilateralnem projektu *Politika in poetika toponimov, identiteta in kraji v večjezičnih območjih – primerjalna študija med Koroško in območjem Těšín na Češkem*; projekt vodi Peter Jordan z Inštituta za mestni in regionalni razvoj na Dunaju Avstrijske akademije znanosti. V zvezi z ledinskimi in hišnimi imeni na Koroškem so leta 2018 SNIUJ obiskali študentje in študentke jezikoslovja Univerze na Dunaju. Projekt je bil predstavljen tudi dijakinjam in dijakom Slovenske gimnazije v Celovcu.

Lokalne in nacionalne pobude za uporabo lokalnih imen – ulična in cestna imena

Vpis ledinskih in hišnih imen v seznam vpliva tudi na cestna oz. ulična poimenovanja na Koroškem, kjer v občinah dosedanja (dvojezična) naselbinska imena vse pogosteje nadomeščajo z novimi cestnimi/uličnimi imeni. Z novimi poimenovanji izginjajo dosedanja naselbinska imena na poštnih naslovih in na smerokazih. Zastopniki slovenskih občinskih frakcij ter lokalnih slovenskih interesnih združenj in društev pri poimenovanju novih cest in ulic predlagajo rešitve, ki upoštevajo značilna lokalna imena, na kar so že leta 2009 opozorili zastopniki Zelene Enotne liste v Hodišah (Hodiški list 2009). Sistematičnemu poimenovanju cest/ulic (npr. po drevesnih ali drugih rastlinskih vrstah) domačini odločno nasprotujejo, ker s tem izginja iz zavesti povezava s krajevnimi naravnimi danostmi in krajevno zgodovino.

Leta 2017 je avstrijska geografska komisija AKO izdala priporočila za poimenovanja javnih prostorov, kjer med drugim predlaga, da naj pristojni »pri novih poimenovanjih uporabljajo ledinska in druga običajna lokalna imena« (Jordan 2017a). Peter Jordan, tedanji predsednik AKO, je priporočila razposlal na mesta in občine, predstavil pa jih je tudi na konferenci ekspertov za geografska imena pri Združenih narodih UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names) v New Yorku, kjer so bila zelo dobro sprejeta (Jordan 2017b). Priporočila so prejela tudi slovenska krajevna društva v občinah, v katerih

Dvojezični kažipot k hišam na Radišah (foto: Martina Piko-Rustia, 2018)

imena naselij nadomeščajo z novimi uličnimi in cestnimi imeni. V Šentjakobu v Rožu so npr. leta 2017 po intenzivnih razpravah našli kompromisno rešitev, ki predvideva, da manjše vasi v občini ne bodo dobile cestnih imen, zato bo poštni naslov stanovalcev ostal dvojezičen. Vidna dvojezičnost v večjem kraju Šentjakob, ki ima dvojezično krajevno tablo in kjer so nova ulična imena predvidena, pa se bo zrealizirala v dvojezičnih kažiputih k hišam v posameznih ulicah (ORF 2017).

Odborniki Regionalne liste Šentjakob so namreč zahtevali, da naj bi nova cestna imena odražala tudi dvojezični značaj občine, občinski odbor pa je njihove predloge, ki upoštevajo domača hišna in ledinska imena, večinsko zavrnil. Zaradi pravnih pomislekov, ki so se nanašali na morebitne kršitve zakona o narodnih skupnostih in državne pogodbe, je župan zadevo preveril pri ustavni službi Urada zveznega kanclerja, problem je obravnaval tudi deželni Forum za dialog, kjer so ugotovili, da je za poimenovanje cest odgovorna občina. Predstavljeni primer kaže, da so priporočila s strani ekspertne komisije AKO na državni ravni pomembna, ker podpirajo prizadevanja lokalnih nosilcev za ohranitev imen kot kulturne dediščine tudi pri poimenovanjih javnih prostorov (cest, ulic, trgov ipd.).

Zanimanje za ledinska in hišna imena na Koroškem zunaj Avstrije

Po vpisu slovenskih ledinskih in hišnih imen v seznam nesnovne dediščine Avstrije se je zbudilo zanimanje zanje tako v Sloveniji kot tudi širše. Martina Piko-

Rustia je na 10. Vseslovenskem srečanju leta 2010 v dvorani Državnega zbora v Ljubljani med drugim predstavila tudi delovanje SNIUJ na področju slovenskih ledinskih in hišnih imen (Piko-Rustia 2010). Že omenjena delovna skupina, ki je bila leta 2011 pod vodstvom SNIUJ ustanovljena za sodelovanje z avstrijsko komisijo za kartografska vprašanja AKO, je leta 2012 projekt dokumentiranja slovenskih imen na Koroškem ter zapise slovenskih imen na zasebnih in uradnih zemljevidih predstavila Komisiji Vlade Republike Slovenije za standardizacijo zemljepisnih imen.

Izkušnje slovenskih organizacij s Koroške so bile dobra osnova za prijavo že omenjenega čezmejnega evropskega projekta *Kulturni portal ledinskih in hišnih imen/Kulturportal der Flur- und Hausnamen* (FLU-LED), h kateremu so povabili tudi Gornjesavski muzej Jesenice in Razvojno agencijo Zgornje Gorenjske (Klinar 2013), ki je med letoma 2011 in 2015 skrbela za dokumentiranje ledinskih in hišnih imen na Gorenjskem. Ob koncu projekta so bili natisnjeni trije zemljevidi za Gorenjsko (občine Jesenice, Kranjska Gora, Tržič). Ko je Planinska zveza Slovenije leta 2016 izdala nov zemljevid Stola z opisi vzponov, sta ji pri preverjanju imen in pohodniških poti s svojimi izkušnjami pomagala Slovensko planinsko društvo Celovec in SNIUJ (Stol 2016). Sodelovala sta tudi pri izdaji novega zemljevida Storžiča in Košute, ki ga je Planinska zveza Slovenije izdala leta 2018 (Storžič 2018).

SNIUJ projekt ledinskih in hišnih imen predstavlja slovenskim strokovnjakom, ki prihajajo na Koroško (npr. članom Slovenskega etnološkega društva) in na rednih srečanjih študentom in študentkam Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (pod vodstvom izr. profesorja Jerneja Zupančiča) ter dijakom in dijakinjam, udeležencem ekskurzij (*N*)*eznano zamejstvo* na Koroškem (pod vodstvom Slavka Mežka). V Sloveniji je bil projekt predstavljen na številnih strokovnih in znanstvenih srečanjih, tako npr. leta 2018 na 15. Vzporednicah med slovensko in hrvaško etnologijo v Mojstrani (Piko-Rustia 2018: 40), ki so bile posvečene nesnovni dediščini, in na 4. Mednarodnem simpoziju ERBE na Ravnah na Koroškem.

Peter Jordan, tedanji predsednik avstrijske komisije AKO, je leta 2016 v Bangkoku na Tajskem na 29. zasedanju mednarodne Skupine ekspertov za geografska imena pri Združenih narodih UNGEGN predstavil prispevek Martine Piko-Rustia o dokumentiranju slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem kot primer dobre prakse ohranjanja nesnovne kulturne dediščine v Avstriji (Piko-Rustia 2016).

Leta 2017 je Gerhard Rampl (od novembra 2017 novi predsednik AKO) prispevek Martine Piko-Rustia o dokumentiranju slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem predstavil v Innsbrucku na zasedanju Delovne skupine za geografska imena kot del kulturne dediščine (Working Group on Geographical Names as Cultural Heritage), ki deluje v okviru Skupine ekspertov za geografska imena pri Združenih narodih UNGEGN. Istega leta je Peter Jordan prispevek Martine Piko-Rustia o sodobnih načinih predajanja imen kot kulturne dediščine predstavil na 11. Konferenci za standardizacijo zemljepisnih imen (Eleventh

United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names) v New Yorku (Piko-Rustia 2017b).

Leta 2018 se je Martina Piko-Rustia udeležila zasedanja nemških nacionalnih komisij za Unesco (Nemčija, Avstrija, Švica in Luxemburg), kjer je predstavila projekt dokumentacije slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem kot primer dobre prakse za področje manjšin v Avstriji. Udeleženci zasedanja so ugotavljali, da so slovenska ledinska in hišna imena kot lokalna kulturna dediščina na Koroškem tudi zgleden primer povezovanja pripadnikov manjšine in večine, ker so nosilci dediščine tako slovensko kot nemško govoreči na Koroškem. Da je projekt dokumentiranja imen zanimiv tudi za tuje raziskovalce, govori podatek, da sta v zvezi z imeni leta 2018 SNIUJ obiskala slovenista Anastasija Plotnikova in Mikhail Saenko z univerze v Moskvi in še nekateri drugi.

Sklep

Vpisi elementov v nacionalne registre držav podpisnic Unescove Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine imajo lahko različne motive in posledice. Lahko gre le za priznanje stroke, lahko pa tudi za ekonomske razloge, pri nosilcih povezane z željo po boljšem trženju dediščine, večjem številu turistov ... Motivacija za vpis je lahko tudi finančna podpora nosilcem s strani države in lokalnih oblasti (prim. Hrovatin 2014: 43). So pa znani tudi primeri nosilcev, ki niso hoteli biti vpisani v nacionalni register (npr. Románková-Kumnicková 2017: 361, 366). Vpis v register ima največkrat za posledico večjo vidnost nesnovne dediščine na splošno in še posebej vpisanega elementa. Nosilci običajno začnejo svojo dediščino, ki je bila prepoznana tudi s strani stroke, bolj ceniti. Poveča se vrednost nesnovne dediščine kot elementa lokalne identitete in občutek pripadnosti k lokalni skupnosti. Lahko pa po vpisu med lokalnimi skupnostmi prihaja tudi do nesoglasij (npr. glede »pravilnega« izvajanja neke šege ali njenega »lastništva«). Avstrijske izkušnje kažejo, da so vpisi v nacionalni seznam vplivali na samozavest nosilcev, na nastanek številnih publikacij in projektov, nekatere vpisane enote pa so začeli raziskovati na avstrijskih univerzah. Več zanimanja za nesnovno dediščino so začeli kazati tudi mediji (Stiermayr 2012: 210–211).

Slovenska ledinska in hišna imena so živa kulturna dediščina, ki je globoko zasidrana v zavesti slovensko in nemško govorečih Korošcev in so pomemben del kulturne in narodne identitete koroških Slovencev, dokumentiranje imen je pomembno tudi za razumevanje gospodarskega in socialnozgodovinskega razvoja Koroške. Nosilci projekta so lokalna krajevna slovenska kulturna društva in interesna združenja. Obe osrednji kulturni organizaciji koroških Slovencev (Krščanska kulturna zveza in Slovenska prosvetna zveza) nudita organizacijsko in finančno pomoč, bili sta tudi nosilki evropskega projekta FLU-LED. Projekt strokovno spremlja SNIUJ, ki v sodelovanju s strokovnjaki (dialektologi, jezikoslovci, imenoslovci, zgodovinarji, kartografi idr.) pomaga na vseh ravneh nastajanja zemljevidov. V projekt je vključeno tudi Slovensko planinsko društvo Celovec.

Vpis slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem je vplival na drugačno dojemanje manjšinske tematike (Piko-Rustia 2012: 214). Ker so slovenska imena na Koroškem politično občutljiva tema, bi bil lahko razvoj projekta povsem drugačen, če domačini ne bi prepoznali izrednih možnosti za razvoj projekta ohranjanja imen kot lokalne kulturne dediščine – pod zaščito Avstrijske komisije za Unesco. Ledinska in hišna imena na Koroškem so povezana z občutljivo manjšinsko-politično temo, ki je bila po vpisu prepoznana tudi kot kulturno vprašanje. Vpis je med širšo javnostjo razvil »novo občutljivost« za ta imena, usmerjeno v ohranjanje in razvoj imen kot lokalne (skupne) kulturne dediščine manjšine in večine. Medtem ko je pri topografskih vprašanjih diskurz potekal znotraj večinskih političnih strank in zastopnikov koroških nemško-nacionalno usmerjenih domovinskih zvez na eni strani ter zastopnikov slovenskih krovnih političnih ustanov na drugi strani, v primeru slovenskih ledinskih in hišnih imen diskurz usmerja Avstrijska komisija za Unesco v sodelovanju z lokalnimi nosilci in s strokovnjaki, ki so se povezali v prizadevanjih za ohranitev te dediščine.

Projekt je vzbudil pozornost tudi na mednarodni ravni, med drugim tudi zato, ker gre za kulturno dediščino, ki sega na različna strokovna področja (manjšinska vprašanja, standardizacija zemljepisnih imen, jezikoslovje ...). V primeru slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem je varovanje na nacionalni ravni nedvomno pripomoglo tudi k mednarodni prepoznavnosti, kar povratno vpliva na lokalne pobude in jih na novo ovrednoti. Šele ko nosilci sami svojo dediščino prepoznajo kot vrednoto, dediščina (pri)dobí vrednost tudi v (naj)širšem (mednarodnem) okolju. Če je krog lokalnih pobud, varovanja na nacionalni ravni in mednarodne promocije dobro sklenjen, kakor v primeru slovenskih ledinskih in hišnih imen, je lahko Unescova Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine zelo uspešna osnova za varovanje in ohranjanje kulturne dediščine.

V diskurzih »od spodaj navzgor« lahko Konvencija pokaže izredno moč, vendar je treba upoštevati osnovni pogoj, da morajo nosilci dobro poznati Konvencijo, če jo želijo odgovorno izpolnjevati. V primeru slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem je imel pomembno vlogo SNIUJ, ki je nosilec približal in razlagal pomen in naloge Konvencije; le-ta pomeni predvsem veliko odgovornost, ne pa v prvi vrsti promocijo. Mreženje akterjev na različnih ravneh omogoča, da odpremo številna vprašanja, o njih razpravljamo in jih tudi rešimo. Vpis ledinskih in hišnih imen na Koroškem v seznam nesnovne kulturne dediščine Avstrije vsekakor predstavlja primer dobre prakse varovanja nesnovne kulturne dediščine na osnovi Unescove Konvencije.

REFERENCE

- BADJURA, Rudolf
1953 *Ljudska geografija: Terensko izrazoslovje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- BERGMANN, Hubert
2003 *Slawisches im Namengut der Osttiroler Gemeinden Ainet und Schlaiten: Anmerkungen zur Slavia submersa im vorderen Iseltal: [Disertacija]*. Celovec: Univerza v Celovcu.
- 2005 *Slawisches im Namengut der Osttiroler Gemeinden Ainet und Schlaiten: Anmerkungen zur Slavia submersa im vorderen Iseltal*. Dunaj: Praesens.

BOGATAJ, Janez in CEVC, Tone

2004 Ledinska imena. V: A. Baš (ur.), *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 279.

BUNDESGESETZ

2011 Bundesgesetz über die Rechtsstellung der Volksgruppen in Österreich (Volksgruppengesetz – VoGrG) BGBl. Nr. 396/1976; Änderung des Volksgruppengesetzes BGBl. I Nr. 46/2011, Datum der Kundmachung 26. 07. 2011. Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Volksgruppengesetz, Fassung vom 18. 06. 2018. <<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000602>> [19. 6. 2018].

CEVC, Tone in RAVNIK, Mojca

2004 Hišno ime. V: A. Baš (ur.), *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 168.

CONVENTION

2003 *Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. <<https://ich.unesco.org/en/convention>> [5. 6. 2018].

78

ČOP, Dušan

2002 Gorska, terenska (ledinska) in vodna imena v Sloveniji. *Jezikovni zapiski* 8 (2): 93–108.

DELAVNICA Florian

2018 *Werkstatt Florian = Delavnica Florian*. Caritas. <<https://www.caritas-kaernten.at/hilfe-beratung/menschen-mit-behinderung/arbeit-beschaeftigung/werkstatt-florian>> [13. 6. 2018].

ERRENT, Magda

2011 *Škofiče: Slovenska ledinska, krajinska in hišna imena = Schiefling: slowenische Flur-, Gebiets- und Hofnamen* [Kartografsko gradivo]. Škofiče: Slovensko prosvetno društvo Edinost. <www.edinost-skofice.at, www.schiefling.gv.at/kultur/kultur.html> [7. 6. 2018].

FEINIG, Anton

1958 *Die Namen der Bauernhöfe im Bereich der einstigen Grundherrschaft Hollenburg in Kärnten: [Disertacija]*. Dunaj: Univerza na Dunaju.

FEINIG, Anton in Tatjana

2005 *Familiennamen in Kärnten und den benachbarten Regionen*. Celovec, Ljubljana in Dunaj: Mohorjeva.

FLU-LED

2015 *Kulturni portal ledinskih in hišnih imen = Kulturportal der Flur- und Hausnamen*. <www.flurnamen.at; www.ledinskaimena.si> [7. 6. 2018].

GERŠIČ, Matjaž

2013 *Odrz naravnih nesreč v ledinskih imenih osrednjih Karavank: Elaborat: Gradivo za projekt NH-WF (Naravne nesreče brez meja)*. Ljubljana: Geografski inštitut Antona Melika, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti. <http://www.natural-hazards.eu/wordpress/wp-content/uploads/2014/03/Odrz-naravnih-nesrec-v-zemljepisnih-imenih_izbor_koncna1.pdf> [8. 6. 2018].

HODIŠKI list

2009 Hodiškilist=KeutschacherZeitung. <http://www.elnet.at/images/uploads/web_Hodiskilist_02-2009.pdf> [13. 6. 2018].

HROVATIN, Mirela

2014 Writing an “Intangible” Text: Between Politics, Science and Bearers. *Narodna umjetnost* 51 (1): 29–54.

IVANČIČ KUTIN, Barbara

2006 Ledinska in hišna imena v vasi Čadrg – del kulturnega izročila. *Traditiones* 35 (1): 135–158.

JORDAN, Peter

1988 *Möglichkeiten einer stärkeren Berücksichtigung slowenischer Ortsnamen in den heutigen amtlichen topographischen Karten Österreichs*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Kartographie.

2004 Ortsnamen als Kulturgut – Die symbolische Wirkung von Ortsnamen auf Ortstafeln und in Karten. V: M. Pandel idr. (ur.): *Ortstafelkonflikt in Kärnten – Krise oder Chance?* Wien: Braumüller Verlag, 216–229.

2017a *Empfehlungen zur Benennung von Verkehrsflächen*. Arbeitsgemeinschaft für Kartographische Ortsnamenkunde – AKO. <<http://ortsnamen.at>> [19. 6. 2018].

2017b 11. Konferenz der Vereinten Nationen zur Standardisierung geographischer Namen und 30. Sitzung der Expertengruppe der Vereinten Nationen für geographische Namen, New York. *Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft* 159: 379–392. <<http://ortsnamen.at>> [19. 6. 2018].

KARNER, Iris

2004 *Die Karawanken: Eine bergnamenkundliche Untersuchung unter besonderer Berücksichtigung des slowenischen Elements: [Diplomska naloga]*. Celovec: Univerza v Celovcu.

2007 *Der Kärntner Anteil der karnischen Alpen vom Plöckenpass bis in das Kanaltal: Ein Blick auf die Namen einer Sprach- und Kulturkontaktzone entlang des Kärntner Grenzgebirges: [Disertacija]*. Celovec: Univerza v Celovcu.

KARNIČAR, Ludwig

1979 *Die Mundart von Ebriach/Obirsko in Kärnten: [Disertacija]*. Gradec: Univerza v Gradcu.

1990 *Der Obir-Dialekt in Kärnten: Die Mundart von Ebriach/Obirsko im Vergleich mit den Nachbarmundarten von Zell/Sele und Trögern/Korte (Phonologie, Morphologie, Mikrotoponymie, Vulgonamen, Lexik, Texte)*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

KARNITZEN - St. Stefan an der Gail

2017 *Familiennamen aus der Region: Mein Name – mein Ich!* <https://www.facebook.com/pg/Karnitzen-St-Stefan-an-der-Gail-319720278387737/photos/?tab=album&album_id=475897689436661>; *Aus dem Archiv Karnitzen: Woher kommen unsere Ortsnamen?* <https://www.facebook.com/pg/Karnitzen-St-Stefan-an-der-Gail-319720278387737/photos/?tab=album&album_id=455802741446156>; *Unsere Haus-u.Vulgonamen-ein großes Rätsel?* <https://www.facebook.com/pg/Karnitzen-St-Stefan-an-der-Gail-319720278387737/photos/?tab=album&album_id=469272760099154> [13. 6. 2018].

KLINAR, Klemen idr.

2012 *Metode zbiranja hišnih in ledinskih imen: Projekt FLU-LED v okviru Operativnega programa Slovenija-Avstrija 2007–2013*. Jesenice: Gornjesavski muzej.

KLINAR, Klemen

2013 Projekt zbiranja hišnih in ledinskih imen na Gorenjskem. *Jezikoslovni zapiski* 19 (2): 255–266.

KOTMARA vas

2008 *Kotmara vas: Horni Kompánj, Konják in Hudár: Slovenska ledinska, krajinska in hišna imena = Köttmansdorf: Horni Kompánj, Konják in Hudár: slowenische Flur-, Gebiets- und Hofnamen* [Kartografsko gradivo]. Kotmara vas: Slovensko prosvetno društvo Gorjanci. <www.gorjanci.at>; <www.gorjanci.at/zemljevid/pdfzemljevid/pdfkarta> [7. 6. 2018].

KOTNIK, Bertrand

1992–2011 *Zgodovina hiš južne Koroške* (15 knjig). Celovec, Ljubljana in Dunaj: Mohorjeva.

KULTERER, Hubert Fabian

1965 *Die Haus- und Hofnamen des Jauntales: [Disertacija]*. Dunaj: Univerza na Dunaju.

MAKAROVIČ, Marija

1993–2004 *Tako smo živeli – Življenjepisi koroških Slovencev* (1–12). Celovec: Krščanska kulturna zveza in Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik.

OGRIS, Tomaž

2017 *Radiše: Tržna občina Žrelec = Radsberg: Marktgemeinde Ebenthal in Kärnten* [Kartografsko gradivo]. Radiše: Slovensko prosvetno društvo Radiše.

ORF

2017 *V Šentjakobu našli kompromis*. ORF – Slovenski spored, 23. 3. <<http://volksgruppen.orf.at/slovenici/stories/2854956>> [14. 6. 2018].

ÖSTERREICHISCHE UNESCO-Kommission

2009 Immaterielles Kulturerbe. <<https://www.unesco.at>>; <<https://www.unesco.at/kultur/immaterielles-kulturerbe>> [5. 6. 2018].

2018a Verzeichnis des immateriellen Kulturerbes in Österreich. <<https://www.unesco.at/kultur/immaterielles-kulturerbe/oesterreichisches-verzeichnis>> [3. 10. 2018].

2018b Immaterielles Kulturerbe. Internationale Ebene. <<https://www.unesco.at/kultur/immaterielles-kulturerbe/internationale-ebene>> [5. 6. 2018].

2018c Umsetzung in Österreich. <<https://www.unesco.at/kultur/immaterielles-kulturerbe/umsetzung-in-oesterreich/#c1034>> [5. 6. 2018].

- 2018c Slowenische Flur- und Hofnamen in Kärnten. Mündliche Traditionen in Kärnten, aufgenommen 2010. <<https://www.unesco.at/kultur/immaterielles-kulturerbe/oesterreichisches-verzeichnis/detail/article/slowenische-flur-und-hofnamen-in-kaernten>> [5. 6. 2018].
- 2018d Untergaitaler Kirchtagsbräuche und Untergaitaler Tracht / Ziljski žegen in ziljska noša. Gesellschaftliche Praktiken in Kärnten, aufgenommen 2018. <<https://www.unesco.at/kultur/immaterielles-kulturerbe/oesterreichisches-verzeichnis/detail/article/untergaitaler-kirchtagsbraeuche-und-untergaitaler-tracht-ziljski-zegen-in-ziljska-nosa>> [3. 10. 2018].
- PIKO-RUSTIA, Martina
- 2010 Skupni slovenski kulturni, gospodarski in znanstveni prostor: Od zamisli do realizacije. V: K. Jerman (ur.), *Prvih deset let: Zbornik ob X. vseslovenskem srečanju, julij 2010*. Ljubljana: Državni zbor, 92–98.
- 2012 Slovenska ledinska in hišna imena v Unescovem seznamu nesovne dediščine v Avstriji. *Traditiones* 41 (2): 213–226.
- 2016 *Slovene Field and House Names in Carinthia [Kärnten] – Intangible Cultural Heritage of the Austrian Commission for UNESCO*. 29th Session of the United Nations Group of Experts on Geographical Names, 25–29 April 2016, Bangkok, Thailand. Agenda item 16 – Activities relating to the Working Group on Geographical Names as Cultural Heritage. Submitted by Austria. <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/UNGEGN/docs/29th-gegn-docs/WP/WP11_16_Peter%20J%20Slovene%20field%20and%20house%20names.pdf> [14. 6. 2018].
- 2017a Ukrepi za ohranjanje in ustvarjalno posredovanje nesovne dediščine Unesco – slovenska ledinska in hišna imena na Koroškem. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 57 (1–2): 115–120.
- 2017b Eleventh United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names, New York, 8–17 August 2017. Item 10 – Geographical names as culture, heritage and identity (including indigenous, minority and regional language names). Submitted by Austria. <https://unstats.un.org/unsd/geoinfo/UNGEGN/docs/11th-unesgn-docs/E_Conf.105_56_CRP.56_10_Slovene%20names.pdf> [14. 6. 2018].
- 2018 Nesovna dediščina med nosilci in raziskovalci – praksa in znanost. V: J. Fakin-Bajec idr. (ur.), *Nesovna dediščina med prakso in registrom: 15. Vzprednice med slovensko in hrvaško etnologijo, Mojstrana, 23.–26. maj: program in povzetki*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 40.
- POHL, Heinz-Dieter
- 2000 *Kärnten – deutsche und slowenische Namen = Koroška – slovenska in nemška imena: Kommentiertes zweisprachiges Verzeichnis der Siedlungs-, Berg- und Gewässernamen*. Dunaj: Praesens; Celovec: Mohorjeva.
- 2010 *Unsere slowenischen Ortsnamen: Kommentiertes zweisprachiges Verzeichnis der Siedlungs-, Berg- und Gewässernamen Kärntens (mit Ausblicken auf Namen slawischen bzw. slowenischen Ursprungs in den anderen österreichischen Bundesländern) = Naša slovenska krajevna imena: Seznam dvojezičnih krajevnih, gorskih in vodnih imen Koroške z jezikoslovnimi pripombami (z razgledi na imena slovanskega oziroma slovenskega izvora v drugih zveznih deželah Avstriji)*. Celovec: Mohorjeva.
- 2011/12 *Deutsch-slowenisches Verzeichnis der Kärntner Orts-, Gewässer- und Bergnamen (und einiger weiterer wichtiger Objekte) im Auftrag des Volksgruppenbüros Kärnten zusammengestellt von Heinz-Dieter POHL*. Celovec: Biro za slovensko narodno skupnost pri Uradu koroške dežele vlade; Klagenfurt: Volksgruppenbüro. <http://www.volksgruppenbuero.at/images/uploads/Ortsnamenverz_komplett_.pdf> [7. 6. 2018].
- PÖRTSCH, Terezija
- 1997 Kronika občine Škofiče in vanjo vključenih vasi = Chronik der Gemeinde Schiefling und ihrer Dörfer. V: J. Rovšek (ur.), *Na poti skozi čas: Škofiče z okolico skozi 90 let = Auf dem Weg durch die Zeit: Streifzug durch 90 Jahre Kultur und Alltag in Schiefling und Umgebung*. Celovec: Drava, 70–120.
- RAJŠP, Vincenc
- 1995–2001 *Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787 = Josephinische Landesaufnahme 1763–1787 für das Gebiet der Republik Slowenien*. Zvezki 1–7. [Kartografsko gradivo]. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- ROMÁNKOVÁ-KUMINKOVÁ, Eva
- 2017 List of Intangible Cultural Heritage: The Beginning or the End of Sustainability? V: A. Schreiber (ur.), *Intangible Cultural Heritage: Safeguarding Experiences in Central and Eastern European Countries and China*. Varšava: National Heritage Board of Poland, 352–369.

SAMEC, Drago

- 2012 Na poti do bibliografije dr. Josipa Šasla. V: M. Kropelj idr. (ur.), *Spomini II. Josip Šasel in njegov pomen za kulturno zgodovino koroških Slovencev: Zbornik simpozija o Josipu Šaslu*. Celovec, Ljubljana in Dunaj: Mohorjeva, 269–287.

SNOJ, Marko

- 2009 *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan in Založba ZRC SAZU.

STANONIK, Marija

- 2005 *Hišna imena v Žireh*. Maribor: Slavistično društvo.

STIERMAYR, Eva

- 2012 Drawing up an Inventory of Intangible Cultural Heritage: The Austrian Approach. *Traditiones* 41 (2): 207–212.

SANDGRUBER, Roman, BICHLER-RIPFEL, Heidrun in WALCHER, Maria

- 2016 *Traditionelles Handwerk als immaterielles Kulturerbe und Wirtschaftsfaktor in Österreich*. Wien: Facultas.

STOL

- 2016 *Stol: Stol, Vrtača, Begunjščica, Dovška Baba, Golica, Bled, Završnica, Zelenica: Z opisi vzponov* [Kartografsko gradivo]. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, Geodetski inštitut Slovenije in Geodetska družba.

STORŽIČ

- 2018 *Storžič in Košuta: Storžič, Košuta, Begunjščica, Dobrča, Kriška gora, Ljubelj, Dovžanova soteska: Planinska karta z opisi vzponov* [Kartografsko gradivo]. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, Geodetski inštitut Slovenije in Geodetska družba.

ŠKOFIC, Jožica

- 2013 Zasnova vseslovenskega slovarja narečnih hišnih in ledinskih imen. *Annales, Series historia et sociologia* 24 (2): 293–306.

ŠMARJETA v Rožu

- 2011 *St. Margareten im Rosental = Šmarjeta v Rožu* [Kartografsko gradivo]. Šmarjeta v Rožu: Kulturno društvo Šmarjeta-Apače; Celovec: Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik.

- 2015 *St. Margareten im Rosental: Landkarte mit slowenischen Flur- und Hausnamen = Šmarjeta v Rožu: Zemljevid s slovenskimi ledinskimi in hišnimi imeni* [Kartografsko gradivo]. Šmarjeta v Rožu: Kulturno društvo Šmarjeta-Apače; Celovec: Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik. <www.flurnamen.at>; <www.ledinskaimena.si> [7. 6. 2018].

TORKAR, Silvo

- 2010 *Tvorba slovenskih zemljepisnih imen iz slovanskih antroponomov: Identifikacija, rekonstrukcija in standardizacija: Doktorska disertacija*. Ljubljana: Filozofska Fakulteta, Oddelek za slavistiko.

TRŠKA občina Bekštanj

- 2015 *Marktgemeinde Finkenstein am Faaker See: Tourismuskarte mit slowenischen Flur- und Hausnamen = Trška občina Bekštanj ob Baškem jezeru: Turistični zemljevid s slovenskimi ledinskimi in hišnimi imeni* [Kartografsko gradivo]. Bekštanj idr.: Enotna lista idr.

TRŠKA občina Bistrica

- 2015 *Trška občina Bistrica v Rožu: Ledinska, hišna in krajevna imena = Marktgemeinde Feistritz im Rosental: Flur-, Haus- und Ortsnamen* [Kartografsko gradivo]. Šentjanž: Slovensko prosvetno društvo Šentjanž; Sveče: Slovensko prosvetno društvo Kočna. <www.flurnamen.at>; <www.ledinskaimena.si> [7. 6. 2018].

TRŠKA občina Šentjakob

- 2015 *Trška občina Šentjakob v Rožu: Ledinska in krajevna imena = Marktgemeinde St. Jakob i. R.: Flur- und Ortsnamen* [Kartografsko gradivo]. [Šentjakob v Rožu] idr.: Slovensko prosvetno društvo Rož idr. <www.flurnamen.at>; <www.ledinskaimena.si> [7. 6. 2018].

UNTERGUGENBERGER, Regina Maria

- 2002 *Slavische Elemente in der Mundart des Lesachtales unter besonderer Berücksichtigung der Feld- und Flurnamen: [Diplomska naloga]*. Celovec: Univerza v Celovcu.

- 2004 *An der Schnittstelle dreier Kulturen: zum slavischen Erbe in der Mundart des Kärntner Lesachtales unter besonderer Berücksichtigung der Feld- und Flurnamen*. Celovec: Mohorjeva.

VERZEICHNIS

[2010] *Verzeichnis des immateriellen Kulturerbes in Österreich = Inventory of the Intangible Cultural Heritage in Austria*. Wien: Österreichische UNESCO-Kommission.

ZDOVC, Pavel

1993 *Slovenska krajevna imena na avstrijskem Koroškem = Die slowenischen Ortsnamen in Kärnten*. Celovec: Slovenski znanstveni inštitut.

2010 *Slovenska krajevna imena na avstrijskem Koroškem: [Slovar in jeziko(slo)vni komentarji] = Die slowenischen Ortsnamen in Kärnten: [Namenbuch und sprach(wissenschaft)liche Kommentare]*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

ŽIVLJENJSKI PROSTOR Sele

2008 *Lebensraum Zell: die besten bäuerlichen Produkte aus der schönsten Natur = Življenjski prostor Sele: Najboljši kmetijski proizvodi iz najlepše narave* [Kartografsko gradivo]. Sele: Interesna skupnost selskih kmetov. <www.kosuta.at>; <www.kosuta.at/zemljevid> [7. 6. 2018].

BESEDA O AVTORICI

Mag. Martina Piko-Rustia, od leta 1997 znanstvena vodja Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik v Celovcu. Njena raziskovalna področja so etnologija, dialektologija, sociolingvistika, nesnovna in snovna kulturna dediščina koroških Slovencev. Rezultate raziskav predstavlja in objavlja v Avstrji, Sloveniji in tudi širše.

ABOUT THE AUTHOR

Martina Piko-Rustia, MA, scientific head of the Urban Jarnik Slovene Ethnographic Institute in Klagenfurt since 1997. Her research areas include ethnology, dialectology, sociolinguistics, and the tangible and intangible cultural heritage of the Carinthian Slovenes. She presents and publishes the results of her researches in Austria, Slovenia and wider.

SUMMARY

The Entry of Slovene Field and House Names from Carinthia in the Inventory of the Intangible Cultural Heritage in Austria. An Example of Good Practice in Heritage Safeguarding

Slovene field and house names are part of the living cultural heritage that is firmly anchored in the awareness of the Slovene and German speaking Carinthians, and they constitute an important segment of the cultural and national identity of the Carinthian Slovenes. In 2010, Slovene field and house names from Carinthia were entered in Austria's Inventory of Intangible Cultural Heritage. The nomination file was prepared by individuals and representatives of local Slovene cultural societies and interest associations. The entry was based on past treatises on Slovene field and house names in Carinthia, and a very important factor were two maps with Slovene field and house names from 2008. Following the entry, people's interest in collecting names increased considerably in the local communities and 9 municipal maps were published by 2018. Furthermore, other ways were introduced for safeguarding and submitting Slovene house, field, and other preserved geographic names, among others by way of internet portals, lectures, nature hikes, signposts, house signs, workshops in schools, exhibitions, European projects, the media, etc. The entry of the names in the inventory moved a sensitive minority-related political theme - topographic names in Carinthia - to the field of culture and thus influenced the safeguarding and transfer of these names as the local (common) cultural heritage of both the minority and

majority populations. Because of this positive discourse in Carinthia about a once politically heavily charged theme, the project of documenting Slovene field and house names has attracted attention also at the national (AKO – *Arbeitsgemeinschaft für Kartographische Ortsnamenkunde*) and international levels (UNEGN – *United Nations Group of Experts on Geographical Names*) as an example of good practice. If the cycle of local initiatives, national safeguarding, and international promotion is completed, as it was in the case of Slovene field and house names, UNESCO's *Convention for Safeguarding the Intangible Cultural Heritage* from 2003 can be a very successful and efficient basis for the safeguarding and development of the cultural heritage.